

**Memorandwm esboniadol ar gyfer** Cod Ymarfer Treuliau Etholiadau  
Ymgeiswyr Unigol (Etholiadau'r Senedd) 2025

Lluniwyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan yr Is-adran Etholiadau ac fe'i gosodir gerbron Senedd Cymru ar y cyd â'r is-ddeddfwriaeth uchod ac yn unol â Rheol Sefydlog 27.14.

**Datganiad Ysgrifennydd y Cabinet**

Yn fy marn i, mae'r Memorandwm Esboniadol hwn yn rhoi darlun teg a rhesymol o effaith ddisgwyliedig Cod Ymarfer Treuliau Etholiadau Ymgeiswyr Unigol (Etholiadau'r Senedd) 2025.

**Jayne Bryant AS**  
**Ysgrifennydd y Cabinet dros Lywodraeth Leol a Thai**

**13 Hydref 2025**

## **RHAN 1**

### **Disgrifiad**

1. Mae Cod Ymarfer Treuliau Etholiadau Ymgeiswyr (Etholiadau'r Senedd) 2025 ('y Cod') yn rhoi canllawiau ynghylch yr hyn sy'n dod neu'r hyn nad yw'n dod o fewn Rhan 1 neu Ran 2 o Atodlen 7 i Orchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2025 ('y Gorchymyn Cynnal Etholiadau'). Mae'r Rhannau hynny'n berthnasol i'r diffiniad o 'dreuliau etholiad' ac yn berthnasol yn benodol, felly, i ba dreuliau y mae'n ofynnol i ymgeisydd adrodd amdanynt.
2. Mae Rhan 1 o Atodlen 7 yn rhestru'r materion y mae unrhyw dreuliau at ddibenion etholiad yr ymgeisydd yn cyfrif mewn perthynas â hwy fel 'treuliau etholiad'. Mae rhan 2 yn rhestru'r eithriadau.
3. Mae'r Cod yn rhoi canllawiau ynghylch yr achosion neu'r amgylchiadau lle y mae treuliau i'w hystyried, neu nad ydynt i'w hystyried, yn rhai a ysgwyddir 'at ddibenion ethol ymgeisydd'. Mae'r Cod yn ategu'r diffiniad o'r ymadrodd hwnnw yn erthygl 65 o'r Gorchymyn Cynnal Etholiadau.
4. Nid yw'r Cod yn rhoi canllawiau i'r ymgeiswyr hynny sy'n sefyll i'w hethol i'r Senedd ar ran plaid wleidyddol (h.y. ymgeisydd rhestr plaid).

### **Materion o ddiddordeb arbennig i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad**

5. Dim.

### **Y cefndir deddfwriaethol**

6. Mae gan y Comisiwn Etholiadol bŵer o dan baragraff 20 o Atodlen 7 i'r Gorchymyn Cynnal Etholiadau i lunio cod ymarfer sy'n rhoi canllawiau ynghylch treuliau etholiad ymgeisydd.
7. Lluniwyd y Cod drafft gan y Comisiwn Etholiadol ac fe'i cyflwynwyd i Weinidogion Cymru i'w gymeradwyo. Cymeradwyodd Gweinidogion Cymru y Cod drafft gydag addasiadau.
8. Gosodir y Cod drafft gerbron y Senedd gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Lywodraeth Leol a Thai o dan baragraff 20 o Atodlen 7 i'r Gorchymyn Cynnal Etholiadau. Gan fod y Cod drafft yn ymgorffori addasiadau, mae Ysgrifennydd y Cabinet dros Lywodraeth Leol a Thai wedi gosod gerbron y Senedd, ar yr un pryd, ddatganiad o'r rhesymau dros wneud yr addasiadau hynny.
9. Bydd y Cod drafft yn dilyn y weithdrefn negyddol ddrafft. Oni bai bod y Senedd yn penderfynu peidio â chymeradwyo'r drafft o fewn 40 diwrnod i'w osod, bydd y Cod yn cael ei ddyroddi gan Weinidogion Cymru, yn cael ei

ddwyn i rym gan Weinidogion Cymru drwy orchymyn, ac yn cael ei gyhoeddi gan y Comisiwn Etholiadol.

### **Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael**

10. Mae'r swm y gellir ei wario ar dreuliau etholiad ymgeiswyr wedi'i gyfyngu gan y [Gorchymyn Cynnal Etholiadau](#). Mae terfyn gwariant yn gymwys mewn perthynas â chyfnod penodol, y cyfeirir ato'n aml fel 'cyfnod rheoleiddiedig'.
11. Mae'r cyfnod rheoleiddiedig ar gyfer etholiad y Senedd yn 2026 yn dechrau ar 7 Ionawr 2026, ac yn dod i ben ar ddiwrnod y pôl, sef 7 Mai 2026.
12. Mae'r Cod yn rhoi canllawiau ynghylch yr hyn sy'n dod a'r hyn nad yw'n dod o fewn Rhan 1 neu Ran 2 o Atodlen 7 i'r Gorchymyn Cynnal Etholiadau.
13. Mae'r Rhannau hynny'n berthnasol i'r diffiniad o 'dreuliau etholiad' ac yn berthnasol yn benodol, felly, i ba dreuliau y mae'n ofynnol i ymgeisydd eu cofnodi'n draul etholiad.
14. Mae Rhan 1 o Atodlen 7 yn rhestru'r materion y mae unrhyw dreuliau at ddibenion ethol yr ymgeisydd yn cyfrif fel 'treuliau etholiad' mewn perthynas â hwy. Mae Rhan 2 yn rhestru'r eithriadau.
15. Mae'r Cod yn rhoi canllawiau hefyd ynghylch yr achosion neu'r amgylchiadau lle y mae treuliau i'w hystyried, neu nad ydynt i'w hystyried, yn rhai a ysgwyddir 'at ddibenion ethol ymgeisydd'. Mae'r Cod yn ategu'r diffiniad o'r ymadrodd hwnnw yn erthygl 65 o'r Gorchymyn Cynnal Etholiadau.
16. Rhaid i ymgeiswyr naill ai benodi asiant i oruchwylio eu gwariant neu weithredu fel eu hasiant eu hunain. Mae gan yr asiant gyfrifoldebau dros ysgwyddo a thalu am dreuliau etholiad ymgeiswyr – gweler erthyglau 47 a 44 o'r Gorchymyn Cynnal Etholiadau yn y drefn honno.
17. Mae Erthygl 54 yn ei gwneud yn ofynnol i asiant ymgeisydd gyflwyno ffurflen ynghylch treuliau etholiad. Mae Erthygl 55 yn ei gwneud yn ofynnol i'r asiant a'r ymgeisydd, ill dau, wneud datganiad ynghylch cywirdeb y ffurflen.
18. Mae Erthygl 56 yn ei gwneud yn ofynnol i bob ymgeisydd ar restr ranbarthol plaid gofrestredig wneud datganiad ynghylch treuliau etholiad.
19. Pan nad yw ymgeisydd neu asiant yn dilyn y Cod, mae'n debygol ei fod yn torri'r gofynion statudol sy'n ymwneud â threuliau etholiad. Gallai hyn arwain at erlyniad am arfer lwgr a/neu arfer anghyfreithlon o dan erthyglau 121 a/neu 122 o'r Gorchymyn Cynnal Etholiadau – hynny yw, dirwy ac, mewn perthynas ag arfer lwgr, garchar o bosibl.
20. Pan geir ymgeisydd neu asiant yn euog yn bersonol o arfer lwgr, mae'n cael ei wahardd rhag dal swydd etholedig am gyfnod o bum mlynedd. Ar gyfer

arfer anghyfreithlon, mae'n cael ei wahardd am dair blynedd. Gallai etholiad yr ymgeisydd fod yn annilys.

21. Mae'r Cod yn gymwys i etholiadau i'r Senedd.

### **Ymgynghori**

22. Lluniwyd y Cod gan y Comisiwn Etholiadol ar ôl ymgynghori â phersonau a chyrff sydd â buddiant, gan gynnwys cynrychiolwyr pleidiau gwleidyddol, Llywodraeth Cymru a Chomisiwn y Senedd.

23. [Ymgynghoriad ar y Cod Ymarfer ar gyfer ymgeiswyr unigol yn etholiadau'r Senedd | Y Comisiwn Etholiadol](#) [Saesneg yn unig].

24. Mae newidiadau i'r Cod ar ôl yr ymgynghoriad yn cynnwys cyfeiriad at y cynllun cymorth ariannol ar gyfer ymgeiswyr anabl. Nid oedd geiriad yr is-ddeddfwriaeth berthnasol ar gael ar yr adeg y drafftwyd y Cod gyntaf ac felly bu rhaid ychwanegu hyn yn nes ymlaen.

### **Asesiad Effaith Rheoleiddiol**

25. Mae is-ddeddfwriaeth berthnasol Cymru y mae rhaid cynnal Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar ei chyfer yn cael ei diffinio yn Adran 76(2)(b) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 fel is-ddeddfwriaeth a wneir gan Weinidogion Cymru, y Prif Weinidog neu'r Cwnsler Cyffredinol ac y mae'n ofynnol iddi gael ei gosod gerbron y Senedd.

26. Lluniwyd y Cod gan y Comisiwn Etholiadol o dan baragraff 20 o Atodlen 7 i'r Gorchymyn Cynnal Etholiadau ac nid yw wedi'i wneud gan Weinidogion Cymru, y Prif Weinidog na'r Cwnsler Cyffredinol. Gan hynny, nid yw'r Cod yn bodloni meini prawf adran 76 ac felly nid oes angen Asesiad Effaith Rheoleiddiol.